

CRKVENA POVIJEST IMOTSKE OKOLICE U RANONOM NOVOM VIJEKU

Jelavić, Jurica

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:896228>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST

Crkvena povijest imotske okolice u ranom novom vijeku

Završni rad

JURICA JELAVIĆ

Split, 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST

Crkvena povijest imotske okolice u ranom novom vijeku

Student: Jurica Jelavić

Mentor: doc. dr. sc. Marko Rimac

Split, 2021.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Povijesne prilike uoči osmanskog osvajanja	2
3. Vjerske prilike uoči osmanskog osvajanja	4
4. Crkveno stanje u vrijeme osmanske vladavine.....	7
5. Imotski franjevci osnivaju samostan u Omišu	11
6. Djelovanje glagoljaša u Imoti tijekom osmanske vladavine	15
7. Oslobođenje od Osmanlija i crkveno stanje pod mletačkom vladavinom 18	
8. Zaključak	22
9. Sažetak	23
10. Summary.....	24
11. Popis literature	25

1. Uvod

U ovom završnom radu obradit ću crkvenu povijest imotske okolice u ranom novom vijeku. Period ranog novog vijeka nije u historiografiji striktno definiran pa sam u radu obuhvatio vrijeme od osmanskog osvajanja Imotskog 1493. godine pa do početka austrijske uprave 1797. godine. U daljnjem radu za područje Imotskog i njegove okolice koristit ću naziv Imota jer se taj naziv u djelu „ De administrando imperio“ bizantskog cara i pisca Konstantina Porfirogeneta. Naziv je dobila po starohrvatskoj župi Imoti kojoj je grad Imotski bio središte i to se održalo do današnjeg dana. Nije uvijek bila župa, mijenjala je ustrojstvo kada bi pala pod vlast različitih gospodara. Tako je u vrijeme osmanske vladavine nosila naziv kadiluk, u vrijeme mletačke vlasti okrug, a pod austrijskom vlašću kotar. Svim vladarima ovog kraja veliku važnost je imalo imotsko-bekijsko polje veličine 80 000 hektara. Nakon izumiranja loze hrvatskih narodnih vladara pa sve do turskog osvajanja, Imota je prelazila iz ruku hrvatsko-ugarskih vladara u ruke bosanskih i humskih velikaša i vladara. U to vrijeme Turci su harali Europom te je nakon pada Bosne 1463. i Hercegovine 1482. godine bilo samo pitanje vremena kada će Imota pasti pod tursku vlast. To se najvjerojatnije dogodilo 1493. godine iako nije zabilježen točan datum u literaturi. Vjera je u Imoti odigrala značajnu ulogu u tim teškim vremenima i to se održalo do današnjeg dana. Najveću ulogu su odigrali franjevci koji su se borili protiv širenja krivovjerja te popovi glagoljaši čije je glavno središte bilo u Zagvozdu. Hrvatski velikaš Nelipić je podignuo samostan sv. Franje uz rijeku Vrljiku. Međutim, samostan je bio premješten na otočić u Proložac zbog povoljnijeg položaja u obrani od turskih napada. Takav potez nije sačuvao samostan od neprijateljskih napada, a česte su bile i poplave što je franjevcima stvaralo dodatne probleme. U vrijeme osmanske vladavine crkveno stanje je bilo vrlo teško što je rezultiralo odlaskom franjevaca u Omiš gdje su podignuli imotski samostan. Ubrzo nakon toga Imotska krajina je oslobođena od turske vlasti te su franjevci planirali premjestiti samostan u Imotski kako bi bio bliže narodu. Bilo je dosta problema oko toga jer se makarski biskup protivio tome, ali je u konačnici to napravljeno. Mletačka Republika je dozvolila franjevcima slobodu te je u to vrijeme vjerski život značajno živnuo, ali o tome će biti više riječi u nastavku rada.

2. Povijesne prilike uoči osmanskog osvajanja

Imota je nakon izumiranja loze hrvatskih vladara pa sve do osmanskog zauzimanja krajem 15. stoljeća bila pod vlašću humskih i bosanskih gospodara te hrvatsko-ugarskih kraljeva. Tijekom tog razdoblja dolazi do uzdizanja velikaških obitelji kao što su bili Šubići i Nelipići te smjene dinastije Arpadovića koju će zamijeniti dinastija Anžuvina. Važna pojava u vrijeme međusobnih borbi velikaških obitelji bila je kuga koja je pokorila Europu 1348. godine. Prema procjenama umrlo je dvije trećine europskog stanovništva zbog čega je poznata kao crna smrt. Nije zaobišla ni dalmatinske gradove pa tako i Imotu. Gladne godine koje su joj prethodile te rat Ludovika II. protiv Venecije prouzročili su katastrofalan demografski učinak na obali Jadranskog mora. Bosna je u vrijeme svog prvog kralja Tvrtka I. Kotromanovića (1353.-1377.) dosegla vrhunac teritorijalne ekspanzije. Zauzimala je područje od Kotora do Biograda, uključujući otoke Brač, Korčula i Hvar, do Save i Drine. Za Imotu i za dalmatinske gradove od velikog je značaja 1409. godina kada je Venecija kupila pravo na Dalmaciju od Ladislava Napuljskog za iznos od 100 000 dukata.¹ Taj sramotan čin se dogodio 9. srpnja te se zbog toga povijest Dalmacije odvijala drugačije od ostatka Hrvatske. U to vrijeme je Žigmund zaratio s Venecijom koja je željela prigrabiti što je moguće više dalmatinske zemlje. Sve se okončalo mirom koji je sklopljen 7. travnja 1433. godine te je Žigmund prepustio Mlečanima dalmatinske krajeve za samo 10 000 dukata te je ovo jedan od najsrमतnijih događaja u hrvatskoj povijesti.²

Nakon smrti Tvrtka I. teritorij od Neretve do Cetine dolazi u sastav bosanske države. Obuhvaćala je četiri stare hrvatske župe: Livno, Glamoč, Duvno i Imotu kojima su naizmjenično vladali humski i bosanski velikaši. Za teritorij Imote važni su Hrvoje Vukčić Hrvatinić i Stjepan Vukčić Kosača. Međusobne borbe velikaša su oslabile iznutra bosansku državu te je zabilježeno kako su čak pozivali Osmanlije u pomoć tijekom međusobnih borbi. Sve je to dovelo do pada Bosne koju su Osmanlije pokorili 1463. godine. Na taj događaj reagirao je i Matija Korvin koji je u pismu papi napisao kako je sultan pobijedio bez ispaljenog metka.³ Hrvoje Vukčić Hrvatinić je vrlo sposoban velikaš koji je svoju moć proširio po cijeloj sjeverozapadnoj Bosni te je igrao bitnu ulogu i u hrvatskim područjima koja su graničila s Bosnom i Humom. U vrijeme borbi između Ladislava Napuljskog i

¹ Jozo Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 2017., 43.

² Ante Ujević, *Imotska krajina*, 1991., 98.

³ J. Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 44.

Žigmunda bio je na strani Ladislava, ali je prešao na Žigmundovu stranu što u ono vrijeme nije bio rijedak slučaj jer su time velikaši uspijevali sačuvati svoju zemlju. Ladislavu je pružio ogromnu pomoć te mu se ovaj odužio imenovavši ga hercegom splitskim 1403. godine. Ipak, u hrvatskoj povijesti je najpoznatiji po svom misalu. Hrvojev misal je vrlo vjerojatno završen 1407. godine te sadrži 96 minijatura. Turci su ga odnijeli nakon bitke na Mohačkom polju 1526. godine te se danas čuva u Istanbulu. U svom dokumentu iz 1408. godine spominje Imotski kada piše splitskom kaptolu da pošalju kanonika koji će biti prisutan kada se budu označavale granice nekog posjeda u Poljicima.⁴ Padom Hercegovine 1482. godine otvorio se put prema Dalmaciji. Takav rasplet događaja nije odgovarao kralju Korvinu i Mlečanima koji su gospodarili Dalmacijom. Nakon pada Bosne sklopili su savez kako bi spriječili daljnji turski prodor, ali bezuspješno. Turci su palili sela, terorizirali stanovništvo te unosili strah u pokorene zemlje. Teror je bio nepodnošljiv, pomoć od europskih velesila nije pristizala te je takvo stanje potaknulo val iseljavanja iz domovine. Oni koji se nisu odlučili na takav potez nego su ostali u svojim domovima jedinu utjehu su mogli pronaći u vjeri. Pokazali su nevjerojatnu razinu duhovne snage i bili su uvjereni kako će im Bog uslišati njihove molitve.⁵

Područje Imote pada pod osmanlijsku vlast najvjerojatnije 1493. godine. Nažalost, u literaturi nije zabilježen točan datum pada Imote. Neki povjesničari su skloni mišljenju kako je Imotski pao u osmanske ruke kada i Bosna, pa kasnije i Hercegovina, ali stvarnih dokaza za takve tvrdnje nema. Interesantna je činjenica kako je Imotski osvojen 11 godina nakon Hercegovine iako je njezin sastavni dio. Razlog tome je što su Osmanlije ratovali na više bojišnica te im je cilj bio pokoriti strateški važnija područja od Imotskog.⁶ Zabilježen je pokušaj oslobođenja Imotskog 1501. godine kada je hrvatski ban Ivaniš Korvin poslao 700 konjanika i 500 pješaka, ali bez uspjeha. Dvije godine nakon toga ugarsko-hrvatski kralj Vladislav Jagelović je sklopio primirje sa sultanom Bajazidom. Dogovoreno je kako će granice između dviju država ostati kao one iz 1501. godine. Ugovorom je Osmanlijama ostala Hercegovina sa susjednim gradovima Prološcem i Imotskim. Nakon što su ušli u Imotu osvojili su važne srednjovjekovne utvrde kao što su Topana u Imotskom, Badnjavice u Prološcu te tvrđavu u Zadvarju. Interesantan je podatak kako je tvrđava u Viru nakon teške borbe došla u osmanske ruke tek 1513. godine. Vir je posljednje mjesto u Imoti koje je palo pod neprijateljsku vlast. Nakon osvajanja Makarskog primorja 1499. godine, pod mletačkom vlašću je ostao samo uski

⁴ Stjepan Ivanković, *Imotski u dokumentu Hrvoja Vukčića Hrvatinića iz godine 1408.*, u: *Imotski zbornik 1*, Imotski, 1992., 41.

⁵ J. Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 45.

⁶ A. Ujević, *Imotska krajina*, 1991., 107.

obalni dio Dalmacije. Dalmatinsko zaleđe je nakon pada Skradina i Knina ostavljena na milost i nemilost osmanskih osvajača. Tako je bilo i u Imoti gdje je nastupilo mračno doba u kojem su bili uvelike zastupljeni pljačka i odmetništvo, katoličke institucije su marginalizirane, a strah i napetost su obuzeli lokalno stanovništvo.⁷

3. Vjerske prilike uoči osmanskog osvajanja

Krajem 13. stoljeća dolazi do uzdizanja Šubića koji su vješto iskoristili međusobne borbe Anžuvina i Arpadovića te zauzimaju područje Bosne i Huma. Dolazi do velikih društvenih i političkih promjena. Značajna je podjela velikih ranosrednjovjekovnih župa na više manjih cjelina te su stvorene nove biskupije. Početkom 14. stoljeća veliku ulogu je odigrala Splitska nadbiskupija koja osniva Makarsku i Duvanjsku biskupiju oko 1300. godine kako bi zaustavili širenje sljedbenika Crkve bosanske i njihovo heretičko učenje te pomogli Šubićima učvrstiti vlast.⁸ Za područje Imote posebno je važno utemeljenje Makarske biskupije kojoj su Šubići nastojali pripojiti zapadni dio Humske zemlje koji obuhvaća i Franjevački samostan u Imotskom. Međutim, nakon što je bosanski ban Stjepan II. Kotromanić proširio svoju vlast na Humsku zemlju nastupilo je teško razdoblje za Makarsku i Duvanjsku biskupiju. Razlog tome leži u činjenici kako je Stjepan II. podržavao Crkvu bosansku te je katolički nauk izgubio potporu vlasti. Takvim raspletom događaja Imotski će do osmanskih osvajanja pripasti Duvanjskoj biskupiji. Obje biskupije su funkcionirale na dosta neuobičajen način. Nisu obavljali svoje dužnosti u biskupskim sjedištima nego su bili prisiljeni povući se u Omiš. Kasnije su iz nerazjašnjenih razloga morali napustiti svoja sjedišta te su obje biskupije u to vrijeme bile na rubu propasti. Prema sačuvanim izvorima biskupi nisu često posjećivali vjernike i bilo je perioda u kojima su biskupije bile bez biskupa jer nisu redovito birani. Nakon osmanskih prodora Makarska i Duvanjska biskupija će nestati.⁹

Važnu ulogu u širenju kršćanstva imali su popovi glagoljaši te kasnije franjevci. Nažalost, jako malo je sačuvanih podataka o životu i djelovanju glagoljaša na području Imote. Djelovali su na području Splitske nadbiskupije, Makarske biskupije te na području Omiša i Zagvozda. Odupirali su se osmanskim napadima te su bili prisutni u ovim krajevima i tijekom njihove vladavine. Dokaz njihove prisutnosti su sačuvani grafiti glagoljice koji datiraju iz vremena

⁷ Isto, 108.

⁸ J. Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 153.

⁹ Isto, 154.

između 11. i 15. stoljeća pronađeni u Posuškom Gracu. U svom radu su koristili staroslavenski jezik i hrvatsku ćirilicu te se pretpostavlja da su boravili i u jugozapadnoj i središnjoj Imoti.¹⁰ Dolaskom franjevac a vjerski nauk je ponovno živnuo, a važnu potporu su im davali upravo popovi glagoljaši. U to vrijeme dolaska franjevac a bilo ih je malo, ali narod ih je posebno poštovao i uvijek je mogao računati na njihovu potporu u svakodnevnom životu pa tako i u poljoprivrednim djelatnostima. Razlika između franjevac a i glagoljaša leži u činjenici da su franjevci obnašali svoju dužnost iz samostana dok su popovi glagoljaši najčešće živjeli u svojim kućama. Upadom Osmanlija na područje Bosne i Huma, kojem pripada i Imota, nestat će popova glagoljaša koji će se ponovno pojaviti tek sredinom 17. stoljeća.¹¹

Prije dolaska u Imotu, franjevci su na bosansko-humskom području imali misiju iskorijeniti krivovjerje koje se vrlo brzo širilo jer su svjetovne vlasti podupirali heretike. Franjevci su bili pod zaštitom Šubića, a kasnije i Kotromanića te postupno potiskuju dominikance koji su došli na ovo područje nakon neuspješnih križarskih vojnih operacija. Tako su putujući i potiskujući herezu došli i u Imotu. Za vjerski život tog vremena vrlo važna osoba je hrvatski velikaš Nelipić, gospodar Imotskog, koji je izgradio samostan sv. Franje na izvoru rijeke Vrljike oko 1300. godine. Mjesto je nazivano Opačac jer je samostan podignut na mjestu benediktinske opatije.¹² Samostan u Imoti se prvi put spominje u djelu Paulina iz Venecije pod nazivom „Provinciale Ordinis Fratrum Minorum Vetustissimum“. Datira se nakon 1344. godine te spominju Bosansku vikariju podijeljenu na sedam kustodija te u Duvanjskoj kustodiji navodi samostan u Imoti. Spominje se nekoliko puta u dubrovačkim spisima koji datiraju iz 1363. godine. Također je spomenut u oporuci Andrije Prvošijeva iz 18. lipnja 1370. godine koji ostavlja dar franjevačkim samostanima u Bosni kojima pripada i onaj u Imotskom. Zabilježen je i poklon dubrovačkog Malog vijeća u iznosu od pet perpera Maloj braći u imotskom samostanu. Tijekom 15. stoljeća imotski franjevci su pastorizirali veliki dio oko Biokova. Franjevcima je na području Zapadnog Huma, dakle na području između Neretve i Cetine, veliku slobodu i mogućnost obnašanja duhovne službe omogućila katolička vlastela Jurjevići-Vlatkovići koji su 1434. godine vratili svoju djedovinu na tom području pod svoju vlast.¹³ Za razliku od Bosne i istočnog Huma, krivovjerje i pravoslavlje nisu bili prisutni u tolikoj mjeri na njihovoj djedovini te su oni puno doprinijeli širenju katoličkog nauka. Kao što je već

¹⁰ Isto, 155.

¹¹ Isto, 156.

¹² Isto, 157.

¹³ Isto, 158.

spomenuto, imotski samostan je bio u sastavu Bosanske vikarije, a pripadala je Duvanjskoj kustodiji. Bosanski vikar Jakov de Marchi je posjetio i imotski samostan koji se nalazio uz rijeku Vrljiku u Imotskom polju. Znao je kretanje osmanske vojske te je savjetovao franjevce da samostan presele na otočić u Prološkom blatu kako bi se barem donekle zaštitili od Osmanlija.¹⁴ Prema pisanju Ante Ujevića, koji je izvore svog pisanja tražio u starijim franjevačkim povjesničarima, samostan je premješten iz Opačca na pusti Otočić na Prološkom blatu u drugom dijelu 15. stoljeća. Razlog tome navodi pojačanu osmansku opasnost. Otočić je bio skromnih dimenzija te su samim tim dimenzije samostana bile skromne. Prema dostupnim podacima zgrada je bila dimenzija 30x7 metara, a do danas su sačuvani zdenac za vodu i postolje oltara kapelice koja se nalazila na južnom dijelu zgrade. Iako je Otočić bio udaljen od kopna i dalje je bio na meti osmanskih pljačkaša, a veliki problem su stvarale učestale poplave te su ga zbog toga imotski franjevci često napuštali.¹⁵

Slika 1. Otočić u Prološkom blatu (izvor: Jozo Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 159.)

Nakon pada Bosne 1463. godine uslijedilo je kaotično razdoblje u kojem franjevac i bosanski kustod Anđeo Zvizdović nalazi najbolje i tada vjerojatno jedino moguće rješenje kako bi se održao katolički nauk pod novom osmanskom vladavinom. Stao je pred Sultana Mehmeda el Fatiha 28. svibnja 1463. godine koji mu izdaje carsku povelju zvanu Ahdnama. Prema toj povelji franjevci su bili slobodni propovijedati i širiti evanđelje sve dok budu pokorni i poslušni sultanu. Potrebno je naglasiti kako sultan nije izdao ovu povelju zbog simpatija prema franjevcima nego su takvi bili zakoni prema kojima je dodjeljivana milost u zamjenu za obećanu potpunu poslušnost. Međutim, Ahdnama je nerijetko bila zanemarivana posebno

¹⁴ A. Ujević, *Imotska krajina*, 1991., 101.

¹⁵ Isto, 103.

na lokalnim razinama zbog sklonosti turskih sudaca raznom podmićivanju. Unatoč tome, franjevci su u ovoj povelji imali pravnu osnovu za svoj boravak i djelovanje na području turskih vlasti. Djelovali su u vrlo teškim uvjetima te je zahvaljujući njima u narodu i dalje bio prisutan katolički duh.¹⁶ Nakon preseljenja na otok opasnost od Turaka je i dalje bila prisutna iako u manjoj mjeri nego ranije. Tijekom svojih prodora su opustošili plodno Imotsko polje te je praktički bilo pitanje vremena kada će osvojiti grad. Zbog toga su imotski franjevci već 1468. godine pobjegli s otočića na mletački teritorij. Tamo nisu bili dobro prihvaćeni te je iste godine mletačka vlada naredila da se s njihovog teritorija protjeraju svi bosanski franjevci, a samim tim i oni iz Imotskog. Razlog tome leži u činjenici da su Mlečani u to vrijeme htjeli očuvati dobre odnose s Osmanlijama.¹⁷

4. Crkveno stanje u vrijeme osmanske vladavine

Osmanlije nisu simpatizirale Katoličku crkvu zbog križarskih ratova i brojnih saveza koje je papa sklapao u borbi protiv njih. Naime, centar katoličke zajednice je bio u Rimu te su pažljivo motrili i često ugnjetavali katolike kako bi se osigurali od mogućih papinih protuturskih naredbi. Doneseno je dosta zakona kojima su katolici diskriminirani pa tako nisu smjeli jahati konja, graditi crkve, držati misu. Također, nisu mogli tužiti muslimane te su svi muškarci morali plaćati glavarinu koja je označavala zamjenu za slobodu zadržavanja svoje vjere i kao otkup od vojne obaveze koju su imali muslimani. Zbog svih pisama koje su franjevci poslali u Rim, u kojima su opisivali nasilne metode korištene protiv katolika, osnovana je 1622. godine Sv. Kongregacija koja se brinula o misijskim krajevima kojima je pripadala i Imota. Osim muslimana, velike probleme katolicima su činili i pravoslavci koji su ih klevetali kao špijune zapadnih osmanskih neprijatelja što je dovelo do zakonski utemeljenog progona franjevac i katolika 1516. godine.¹⁸ Tim zakonom su rušene crkve, križevi na putovima te su za najsitnije prekršaje kažnjavani teškim tjelesnim ozljedama. Franjevci su marginalizirani, ugnjetavani i uslijedila je velika borba za preživljavanje u tim neljudskim uvjetima. Tako su franjevci iz Imote često napuštali svoj samostan na Otočiću zbog neprestane osmanske opasnosti. Napuštali su samostan više puta, ali o velikoj većini njih

¹⁶ J. Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 160.

¹⁷ Ante Ujević, *Imotski franjevački samostan(historijat)*, u: *Imotski zbornik 2, Imotski, 1994.*, 144.

¹⁸ J. Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 162.

nema pisanih tragova. Prvi put se imotski franjevci spominju u turskom spisu iz 1562. godine u kojem hercegovački sandžakbeg Malkoč piše kako se dozvoljava fra Ivanu služenje mise u crkvi na Kamen Mostu kod Imotskog jer je takav običaj bio od davnina.¹⁹ Iz osmanskih spisa poznato je da su na području Kamen Mosta franjevci imali crkvu i kuću koje su bile podignute prije osmanskog osvajanja. Najbolji poznavatelji crkvenih i povijesnih prilika u Imoti Karlo Jurišić i Ante Ujević imaju različito viđenje u vezi kuće. Jurišić smatra kako se tu radi o samostanu dok Ujević tvrdi da je to fratarska kuća. Franjevački samostan na Otočiću prvi put se spominje u osmanskome žalbenom spisu iz 1606. godine. Taj spis je izdao Mehmed, imotski kadija, koji je istraživao uzrok smrti gvardijana imotskog samostana fra Ivana Milinića kojega je izvjesni Ibrahim pogodio britvom u ruku te je kasnije preminuo od neke unutarnje bolesti. Dalje se imotski franjevci spominju u spisu iz 1610. godine kad su dobili dopuštenje da izgrade nasipe i zidove kako bi se zaštitili od sve učestalijih poplava na Otočiću. Iz tog razdoblja je sačuvan natpis uklesan u kamen na južnom dijelu Otočića: „OVO-A.D. 1609. F:M:R-NEKA SE ZNA“. Nakon osmanskog poraza kod Siska 1593. godine probudila se nada u hrvatskom narodu. Tijekom narednih 13 godina, u vrijeme tzv. Dugog rata, Osmanlije su bezuspješno pokušali nametnuti apsolutnu prevlast u središnjem dijelu europskog kontinenta. Taj rat nije popravio sultanov ugled, financijski je iscrpio državu te je povećao nezadovoljstvo vojnika koji su često ugnjetavali katolike i franjevce.²⁰

Najveći val progona je bio u razdobljima od 1606. do 1623. te od 1630. do 1640. godine. Zbog toga su imotski franjevci često napuštali svoj samostan na Otočiću. Prvi takav slučaj bijega iz samostana datira se 1613. ili 1614. godine. Sakrivali su se po selima u Imoti te su odlukom sultana vraćeni na otok 1619. godine gdje ponovno samostan obnovljen. Iste godine su franjevci donijeli odluku kako će se preseliti u primorje ukoliko se stanje ne poboljša iako je to bilo teško za očekivati. Važni su dokumenti iz makarskog samostana u kojima stoji kako su 1621. godine na otoku stanovala 4 franjevca, a to su fra Luka, fra Stipan, fra Grgur i fra Marko.²¹

Samostan na Otočiću se spominje u dva turska spisa koji se danas nalaze u omiškom samostanu i datiraju se u 1630. i 1633. godinu. Iz navedenih zapisa saznajemo kako su na otok često upadali nasilnici koji su terorizirali franjevce te pritom nametali visoke globe često i za već plaćene slučajeve. Također, navedeno je kako je sultan naredio sprječavanje nasilja.

¹⁹ isto, 163.

²⁰ isto, 163.

²¹ A. Ujević, *Imotski franjevački samostan(historijat)*, u: *Imotski zbornik 2, 1994.*, 157.

To je bilo jako teško razdoblje za franjevce o čemu svjedoči i bosanski provincija fra Marin Brguljanin. On je poslao pismo u Rim 26. lipnja 1633. godine u kojem navodi kako su fratri mučeni i ubijani na najbrutalnije načine. Zbog takvog stanja, imotski franjevci su 1638. godine tražili dozvolu za premještaj svog samostana na drugu lokaciju. Nije im dozvoljen iako su u Poljicima čak postavili temelje novog samostana. Dvije godine nakon toga na zboru Bosanske provincije donesena je odluka da se samostan premjesti u Makarsku ukoliko dođe do povećanja turske opasnosti.²² Franjevci su planirali u Podgrađu sazidati novi samostan te su prenijeli najosnovnije stvari. Međutim, vlast ne dozvoljava takav čin te su oni pobjegli u Makarsku gdje su se udružili s makarskim fratrima. Zbog pregovora s mletačkom vladom bili su prisiljeni na bijeg te su sklonište našli na Braču 1646. godine. Zabilježen je i vojni pothvat gvardijana fra Petra Kumbata koji je i doveo Imočane na Brač. General Foscolo ga je poslao na čelu vojnih jedinica da osvoji Imotski u cilju sprječavanja potencijalne osmanlijske pomoći Klisu. Na prevaru je osvojio veliki dio Imote, ali je kasnije bio primoran povući se u Primorje.²³

Za osvetu su Osmanlije razorili tri samostana u Primorju te svih 10 crkava zbog suradnje s neprijateljskom stranom. Jedini preživjeli samostan je onaj na Prološkom blatu, a zašto je tome tako svjedoči tadašnji makarski biskup fra Petar Kačić u pismu Rimu iz 1650. godine. Naime, u samostan su se sakrivali brojne ugledne Osmanlije sa svojim obiteljima te su im fratri pružali potrebnu pomoć. U znak zahvale su mogli bez straha skrbiti za vjernike. Međutim, takvo stanje neće dugo potrajati. Zabilježen je slučaj iz 1658. godine kada je Seidi-Ahmet paša lažno okrivio imotske fratre da su kopali blago. Zbog toga su teško mučena dva fratra koje su tukli štapovima po tabanima. Zanimljivo da se dio Imočana vratio u Imotu 1664. godine nakon dogovora s Osmanlijama jer više nisu mogli živjeti u lošim uvjetima pod mletačkom zaštitom. Odvojili su se od makarske braće te su uz pomoć lokalnog stanovništva popravili samostan i nastavili su obnašati svoju dužnost. Tijekom Morejskog rata (1683.-1699.) i nakon njega nastavljen je teror nad franjevcima i katoličkim stanovništvom. Razlog tome je slabljenje osmanske vlasti te su janjičari i lokalni dužnosnici zbog povećanog nezadovoljstva pljačkali i mučili narod. Fratri u Imoti su optuživani kako su preveli katolike u neprijateljske postrojbe da ratuju protiv svojih gospodara.²⁴

²²J. Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 165.

²³ isto, 166.

²⁴ J. Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 168.

Zapisano je kako je gvardijan fra Mate Juranović 1685. godine otišao sa svojim narodom i fratrima iz Imote na područje Omiša kako bi se uključili u borbu protiv osmanske vojske. Njegov izuzetan napor i uspjesi nisu prošli nezapaženo te ga je 1688. godine mletački providur Valieri postavio na mjesto makarskog vojnog kapelana. Zbog svih navedenih događaja osmanski teror je dodatno povećan. Imotski franjevci su se vratili na Otočić tek 1703. godine gdje su pronašli porušeni samostan, a s njima se na povratak odlučio i dio naroda jer im je obećana amnestija Karlovačkim mirom iz 1699. godine. Voda je uništavala samostan i Osmanlije nisu dopuštali obnovu sve do 1710. godine kada imotski kadija Mehmed dozvoljava gradnju triju soba dok se samostan ne stavi u funkciju. Obnovu samostana je vodio gvardijan fra Mate Juranović koji je nedugo nakon toga preminuo te je 1713. godine pokopan kraj crkve sv. Mihovila u Prološcu.²⁵ Nedugo nakon toga započinje i novi mletačko-osmanski rat pod nazivom Drugi morejski rat. Ponovno se povećava neprijateljsko ponašanje Osmanlija prema franjevcima jer su strahovali da će franjevci podići narod protiv njih. Iz tog razloga ih je zapovjednik Topane planirao zatvoriti kako bi ih držao pod kontrolom, ali su reagirali ugledni ljudi te su uspjeli nagovoriti zapovjednika da odustane od tog plana. Međutim, fra Stipan Vrljić i knezovi Kiso i Nikolić su zadržani kao taoci. Narod je bio u panici te je bježao na mletački teritorij te su zbog toga oslobodili gvardijana i knezove.²⁶

Na početku rata, Mustafa-paša Čelić je neuspješno pokušao zauzeti Sinj iako je na raspolaganju imao brojnu vojsku od 60 000 ljudi. Nakon toga Mlečani kreću prema Imotskom gdje je vojnu pomoć pružio izbjegli mostarski trgovac Šoić obećavši financiranje novih topova ukoliko bude potrebno. Veliku ulogu su odigrali fra Stipan Vrljić i fra Lovro Šitović koji su sklonili oko 800 ljudi iz 200 obitelji na područje mletačkog Omiša. Taj podatak nalazimo i u izvještaju glavnog mletačkog providura iz 13. kolovoza 1716. godine te još navodi kako im je dozvolio gradnju novog samostana na Skalicama u Omišu.²⁷ Nakon njihovog bijega Osmanlije su zapalili samostan na Otočiću i ostale kršćanske kuće. Gvardijan Vrljić je među posljednjima napustio samostan 22. travnja 1715. godine te se pridružio svojoj braći koja su privremeno boravila u kući Ivica Perinovića u Dobrču.²⁸

²⁵ isto, 169.

²⁶ A. Ujević, *Imotski franjevački samostan (historijat)*, u: *Imotski zbornik 2, 1994.*, 158.

²⁷ Andrija Nikić, *Oslobođenje Imotske krajine od Turaka*, u: *Čuvari baštine*. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, Imotski, 1989., 176.

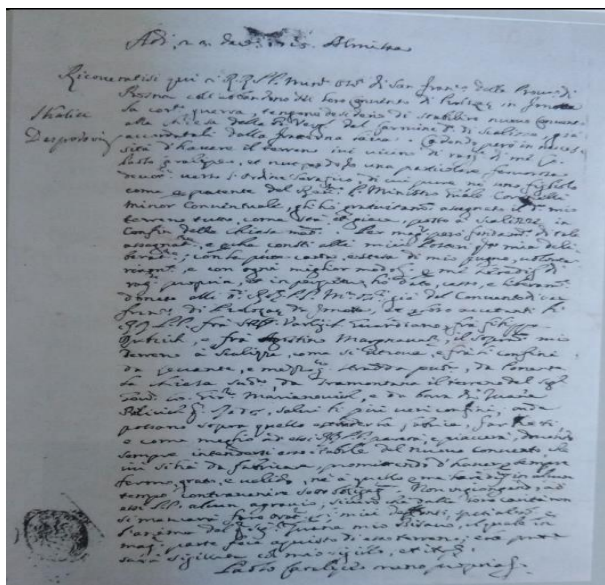
²⁸ J. Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 171.

5. Imotski franjevci osnivaju samostan u Omišu

Nakon napuštanja Imote i nastanjivanja u Omišu prestala je direktna osmanska opasnost i franjevci su mogli bez straha obnašati svoju dužnost. Međutim, stanje je bilo daleko od idealnog jer nisu imali odgovarajuće uvjete. Nisu imali svoju crkvu u kojoj bi služili svetu misu, a kuće u kojima su boravili nisu bile prikladne njihovim potrebama. Zbog svega toga te zbog neizvjesnog povratka u Imotu, gvardijan fra Stipan Vrljić se zalagao za gradnju samostana u Omišu. Sljedeći potez je bio pronalazak odgovarajuće lokacije za gradnju. Franjevcima nije odgovarao prostor između crkvice sv. Luke i istočnih vrata grada te su izrazili želju graditi u još istočnijem predjelu zvanom Skalice.²⁹ To mjesto je bilo pogodno za gradnju samostana jer su mogli od Bratima koristiti crkvicu Gospe od Karmela. Izgradnju su podržavali građani te načelnik grada Franjo Franceski koji je čak i poslao zamolbu u Upravu provincije kako bi se podigao samostan. Ohrabren ovakvim razvojem situacije na terenu, fra Stipan je krenuo u potragu za vlasnicima zemlje uz crkvicu Gospe od Karmela. Bili su to Pavao Despotović, koji je dao besplatno svoju zemlju, te Jakov Mariani koji je bio spreman ustupiti svoju zemlju uz uvjet da franjevci održe dvije mise za njegove pokojnike. Nakon što su ispunili taj težak uvjet, ugovor je potpisan 13. lipnja 1716. godine. Međutim, radovi nisu mogli krenuti jer je bilo neophodno dobiti dozvolu od državnih vlasti pa je održan provincijski sastanak u Našicama 26. lipnja 1716. godine.³⁰

²⁹ Jerko Lovrić, *Imotski franjevci osnivaju samostan u Omišu*, u: *Čuvari baštine*. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, Imotski, 1989.,134.

³⁰ isto, 135.

Slika 2. Paolo Despotović daruje svoju zemlju u Omišu imotskim franjevcima (izvor: Jozo Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 171.)

Dozvolu su dobili i od providura za Dalmaciju Angela Ema 17. kolovoza 1716. godine. Međutim, ova dozvola je vrijedila samo za podizanje prebivališta, a za gradnju samostana morali su se obratiti vlasti u Veneciji što su fratri i učinili. Također, nadbiskup Stjepan Cupilli je odobrio podizanje samostana. Franjevci su počeli graditi i prije nego što su dobili sve neophodne dozvole i o tome piše fra Stipan Vrljić koji navodi kako su radovi započeli 13. srpnja 1716. godine. Gradilo se brzo te je prema nacrtu samostan trebao imati prizemlje i jedan kat, a dimenzije su 30x10 metara. Samostan je bio u završnoj fazi kada je dužd Ivan Kornelije u rujnu 1718. godine izdao svoju dozvolu. Mjesec dana nakon toga samostan je završen te ga je blagoslovio novi gvardijan fra Martin Kraljević. Novi samostan je nosio naziv sv. Frane kao i onaj u Imotskom. Kasnije je preimenovan u samostan sv. Kaje, a konačan naziv je dodijeljen 1757. godine samostan Gospe od Karmela. Kasnije je više buta obnavljan te je današnji izgled dobio u 20. stoljeću. Redovnici iz novog samostana su obnašali pastoralni rad na području Omiša, ali u župama u Imoti kao što su Lovreć, Podbablje, Ričice, Runovići i Studenci. To su činili sve do 1967. godine kada su pripojene samostanu u Imotskom koji počinje skrbiti o navedenim župama.³¹

Svećenici su podučavali filozofiju i teologiju te su prilikom otvaranja građanske škole u Omišu radili kao učitelji. Ovaj samostan je znamenit zbog velikog broja propovijedi, preciznije njih 430 sačuvanih u rukopisu u omiškom samostanu. Samostanska vrata su uvijek

³¹ Jerko Lovrić, *Imotski franjevci osnivaju samostan u Omišu*, u: *Čuvari baštine*. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, 1989., 136.

bila otvorena za siromašne i prolaznike kojima je bila potrebna hrana ili prenoćište. U novije vrijeme su u samostanu smještena bolesna braća te je na taj način nastavljena tisućljetna tradicija. Tome svjedoči i ugovor iz 1. ožujka 1738. godine sklopljen između franjevac a liječnika dr. Ante Carrunchia prema kojemu će liječnik obilaziti bolesne koliko god to bude potrebno te mu je prijevoz osiguran i dobivat će naknadnu od 60 lira godišnje.³²

Kao što je već spomenuto, veliku ulogu u preseljenju u Omiš te podizanju samostana je odigrao fra Stipan Vrljić. Možemo zaključiti iz dostupnih podataka koji su oskudni kako je on najvažnija crkvena ličnost u posljednja dva desetljeća osmanske vlasti na Imotom. Njegova zasluga u gradnji samostana u Omišu te kasnije u Imotskom od neprocjenjive je važnosti. U teškim vremenima pod osmanskim čizmom bio je zaslužan za širenje katoličkog nauka te vjere u oslobođenje Imote. Rođen je oko 1677. godine u predjelu današnjih Sovića u župi Gorica. Cijeli svoj život je posvetio Bogu i dobrobiti vlastitog naroda. Osnovnu naobrazbu je najvjerojatnije stekao u prološkom samostanu, a daljnji teološki nauk nije poznat zbog oskudnih podataka. Po svoj prilici zaređen je 1702. godine, a prvi spis koji ga spominje kao fratra je potvrda o krštenju Ivana Grančića iz 29. kolovoza 1705. godine kada je bio župnik u Gorici. Dana 22. kolovoza 1713. godine izabran je za gvardijana samostana na Otočiću te napušta rodnu Goricu.³³

Svoj položaj vođe franjevac a i naroda potvrdio je u doba Mletačko-osmanskog rata (1714.-1718.). Kao što je već spomenuto, tada je osmanska vlast bila posebno neprijateljski nastrojena prema katolicima i upravo zbog toga se fra Stipan odlučuje na odlazak s Otočića na područje Omiša. Taj potez je bio vrlo riskantan i gvardijan je pokazao izuzetu hrabrost i odličnu organiziranost. Nije brzopleto donio odluku o napuštanju Imote već se prethodno dogovorio s braćom i poglavarom. Postupno su iseljavani svećenici i prenošen je inventar te im se fra Stipan posljednji pridružio u Rogoznici gdje su se prvotno nastanili. U mišu je podignut samostan, ali ta sreća nije bila potpuna je narod bio poprilično daleko u Imoti i za njih kao da nema samostana. Zbog toga je gvardijan aktivno sudjelovao u oslobođenju Imotskog od Osmanlija. Nakon što je to konačno ostvareno 1717. godine, imenovan je župnikom vojničke kapele na Topani. Planirao je otvoriti samostan u Imotskom te je krenuo u realizaciju tog plana kada se politička situacija primirila i raspoloženje u narodu popravilo.

³² isto, 137.

³³ Bruno Pezo, Fra Stjepan Vrljić-Svjedok i tvorac sudbonosnih događaja imotskog samostana od 1715. do 1738., u: *Čuvari baštine*. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, Imotski, 1989., 151. - 152.

Uživao je ogroman ugled u narodu, ali u vlasti te je uspio dokazati opravdanost vraćanja samostana u Imotski što je kasnije ostvareno 1738. godine.³⁴

Tijekom svog života obnašao je brojne dužnosti, bio je propovjednik, nastavnik, gvardijan, vođa naroda i ljetopisac. Nažalost, ne postoje zapisi o propovijedima koje je držao ili pisao, ali su sačuvane dvije knjige propovijedi s njegovim potpisom koje se čuvaju u Omišu i Imotskom. U podučavanju mladih je bio odgovoran te je smatrao kako se intelektualno i duhovno bogatstvo savršeno nadopunjuju i izostanak jedne od ove dvije komponente neće učiniti ovaj svijet boljim mjestom. Nazivan je „brižljivi gvardijan“ jer se brinuo o duhovnoj čistoći svoje braće, ali se odlično snalazio u pribavljanju novca i materijala za obnovu samostana kojeg su Osmanlije često oštećivali. U Imotskom je podigao samostan do prvog kata kada je zbog starosti i bolesti prepustio gradnju drugima. Pokazao je veliku brigu o samostanskim i crkvenim stvarima te je bio osjetljiv na nemar i nepoštivanje tuđih stvari. Posebno mu je smetalo kada su fratri prilikom napuštanja Imote nosili vrijedne stvari iz samostana pa su se kasnije vratili bez njih. Osjećao je dužnost kao gvardijan uvijek raditi na poboljšanju. U Omišu je 1725. godine uveo knjigu inventara pa je tako u svojoj knjizi bilježio pozitivne stvari ostalih gvardijana kako bi istina i pravda bile zadovoljene i time su pohvalu i zahvalu dobili oni koji su to svojim djelima zaslužili.³⁵

Zbog svog hrabrog djelovanja i autoriteta bio je percipiran kao vođa naroda jer je osim svećeničkog rada bio aktivan u oslobođenju Imote od Osmanlija. Nakon oslobođenja sudjelovao je naseljavanju novih ljudi u opustošeno područje Imote, iako je osobno bio protiv nastanjivanja pravoslavaca po prvi put u ove krajeve. Poznat je podatak kako je čak 37 muslimana preobratio na kršćanstvo i tako ih zadržao u Imoti. U vrijeme velike gladi 1718. godine otišao je kod Moceniga te je dobio 150 mjera kukuruza koje je podijelio narodu i veliki broj ljudi je uspio preživjeti teška vremena. Suvremena zbivanja je zapisivao u svojoj kronici koja je ključan izvor podataka o tadašnjim vjerskim i svjetovnim prilikama. Znamo da je njegovim zaslugama preneseno 45 turskih spisa koji nam osvjetljavaju život franjevacu u to vrijeme. S obzirom da je prikupljao i pohranjivao nove arhivske dokumente koji su se odnosili na povijest omišskog samostana, s pravom ga se naziva utemeljiteljem samostanske knjižnice

³⁴ isto, 153. - 154.

³⁵ isto, 156. - 157.

arhiva u Omišu. Preminuo je 13. prosinca 1742. godine u Imotskom i iza sebe je ostavio veliko i vrijedno nasljeđe.³⁶

6. Djelovanje glagoljaša u Imoti tijekom osmanske vladavine

Pisani tragovi o crkvenoj povijesti Imote iz razdoblja srednjeg vijeka vrlo su oskudni. Nema podataka o brojnim župama, svećenicima, obredima kao ni sačuvanih crkvenih knjiga. Razlog tome su osmanske pljačke i razaranja nakon dolaska u ove krajeve. Smatra se kako su glagoljaši boravili u Imoti i prije dolaska Osmanlija jer su i u vrijeme njihove vladavine bili prisutni na ovim područjima. Nikad nisu bili protjerani jer su poznavali teren i uvijek su se znali sakriti i skloniti u slučaju povećane opasnosti. Glavno sjedište im je bilo u Zagvozdu gdje su bili nastanjeni glagoljaši iz Makarske i okolice, a u selima Cisti, Grabovcu i Svibu su djelovali glagoljaši iz splitske nadbiskupije.³⁷ Prve podatke o župi u Zagvozdu donosi izvještaj makarskog biskupa Bartula Kačića iz 1626. godine. U izvještaju je spomenuo glagoljaške župe u kojima je liturgija služena na ilirskom jeziku. Te župe su Podgora, Zagvozdu i Brela. Bitno je naznačiti kako je Podgora najuglednije uporište glagoljaša. Interesantan je podatak da u biskup u tom izvještaju navodi kako je crkva sv. Marije u Zagvozdu sagrađena prošlih godina dok se za pojedine crkve navodi kako su ponovno sagrađene. Iz toga se može zaključiti kako su Osmanlije gotovo sve crkve u Imoti u potpunosti srušili i razorili. Od svih crkava u Imoti, kako navodi biskup, održale su se samo četiri od kojih su tri gotovo razorene i jedna je ponovno podignuta velikim naporom franjevac. To je crkva sv. Stjepana koja se danas nalazi u hercegovačkom mjestu Gorici.³⁸

Svećenici glagoljaši u Zagvozdu su bili poznati po graditeljskoj sposobnosti što je u teškim vremenima osmanske vladavine bilo vrlo teško. To nam pokazuje podatak kako su između 1626. i 1636. godine podigli crkvu sv. Križa u Rastovcu i crkvu Svih Svetih u Zagvozdu. U svom izvještaju papi 1636. godine biskup Kačić je u kratkim crtama opisao i stanje u zagvoškoj župi. Navodi kako su sagrađene tri nove crkve u prethodnih nekoliko godina te da su svećenici platili globe u iznosu od 1500 dukata. Dvije od tih crkava su ukrašene slikama i zvonima koje je financirao sam biskup. Nevjerojatno je to postignuće glagoljaških svećenika na području Zagvozda jer su podigli tri relativno velike crkve i uz to su morali plaćati globu

³⁶ isto, 159.

³⁷ Slavko Kovačić, *Glagoljaši na području Imotske krajine za turske vladavine*, u: *Čuvari baštine*. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, Imotski, 1989., 229.

³⁸ isto, 230.

Osmanlijama koji su ih vrlo često zlostavljali. Gledajući iz današnje perspektive, vrlo je teško razumjeti kako su uspjeli napraviti toliko toga u onim teškim vremenima.³⁹

Sve tri crkve su do današnjeg dana sačuvane u gotovo neizmijenjenom obliku. Makarski biskup Bijanković je 1715. godine zapisao kako je Zagvozd jedino mjesto u Osmanskom Carstvu koje je imalo tri crkve. Nažalost, ne znamo tko su bili župnici u Zagvozdu prije Kandijskog rata jer su matične knjige stradale u požaru. Sigurno je u vrijeme gradnje triju crkava u mjestu bilo nekoliko svećenika jer u protivnom župljani ne bi podizali tri crkve. Svi svećenici su iz istih obitelji jer je običaj bio da stariji članovi obitelji pripremaju svoje sinove i nećake za svećeničku dužnost. Na taj način su sačuvali brojne knjige i običaje glagoljaša. Prvi glagoljaš na ovom području je Petar Nikolić čije je ime spomenuto 1622. godine u podgorskim knjigama. Imena drugih glagoljaša koji su bili prisutni u župi do polovice 17. stoljeća nisu poznata.⁴⁰

Kao što je već spomenuto, u vrijeme Kandijskog rata (1645.-1669.) svećenici na području Imotske krajine su imali povlašten položaj u odnosu na svećenika iz Primorja. Razlog tome je zaštita i briga za obitelji imućnijih Osmanlija pa su franjevci zauzvrat dobili slobodu kretanja. To je zapisao makarski biskup Petar Kačić u pismima papi koja datiraju iz 1650. i 1658. godine. Pretpostavlja se da su i zagvoški glagoljaši imali isti privilegij jer Osmanlije nije zanimala vrsta katoličkih svećenika te razlike među njima. Tome u prilog ide i podatak kako je zagvoški župnik don Petar Čagljević 1657. godine organizirao akciju prenošenja mletačke diplomatske pošte preko Zagvozda u Drinopolje gdje su je preuzeli Mlečani. Ostali poznati zagvoški glagoljaši su don Petar Stupalović, don Marko Režić i don Stipan Budić.⁴¹ Ostali dijelovi jugozapadnog dijela Imote, sela Cista, Grabovac, Dobrinje i Svib su se nalazili u radobiljskoj župi te su u njima, kao što je već spomenuto, djelovali glagoljaši iz splitske nadbiskupije. U drugoj polovici 16. stoljeća, posebno nakon Ciparskog rata (1571.-1573.), Osmanlije su uništili ili vrlo oštetili sve crkve. Zbog toga je biskup Augustin Valier 31. ožujka 1579. godine dao ovlasti radobiljskom župniku don Petru Stojdražiću da obavlja svećeničke dužnosti u svojoj kući u posebnoj prostoriji. Kasnije se situacija popravila te im je dopuštena gradnja crkvi. Župa Cista je bila kapelanija koja je imala svog kapelana u prvoj polovici 17. stoljeća. Birali su ga mještani te su ga predlagali nadbiskupu. Tako je zabilježeno u pismu koje su mještani odnosno njihovi predstavnici poslali splitskom nadbiskupu Porzanu

³⁹ isto, 231.

⁴⁰ Slavko Kovačić, *Glagoljaši na području Imotske krajine za turske vladavine*, u: *Čuvari baštine*. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, 1989., 232. - 233.

⁴¹ isto, 234. - 235.

14. svibnja 1634. godine. U tom pismu su tražili od nadbiskupa da njihov stari kapelan don Juraj Perišić i dalje nastavi obnašati svećeničku dužnost u njihovoj kapelaniji. Također, napomenuli su kako neće prihvatiti za kapelana mladog don Andriju Vukušića. Razlog tome je nepoštovanje koje je ukazao prema don Jurju. Nadbiskup je udovoljio njihovom zahtjevu nakon što je poljičko-radobiljski dekan don Mijo Gojaković potvrdio istinitost tvrdnji mještana. Tako je don Juraj obnašao svoju dužnost u Cisti sve do svoje smrti 1639. godine.⁴²

Kad se spominju glagoljaši iz Ciste posebno se ističe don Mijo Pavlović Burazinović. Rođen je oko 1620. godine te je učio od don Jurja Perišića i kasnije od don Marka Kordića. Obnašao je svećeničku dužnost sve dok Osmanlije nisu opustošili Cistu krajem 1658. ili početkom 1659. godine i don Mijo je bio prisiljen pobjeći na mletački teritorij. Posebno se istakao u borbi protiv Osmanlija te je smatran junakom o čemu svjedoče dva dokumenta. Iz prvog dokumenta saznajemo od fra Frane Miletića iz Banja luke da je don Mijo postao siromah jer je svoje materijalno bogatstvo podijelio potrebitim kršćanima te je fra Miletić pozvao sve crkvene ljude da mu pomognu kako bi mogao dostojno živjeti. Navedeni dokument je izdan 4. travnja 1664. godine. Drugi dokument je izdan 15. srpnja iste godine i u njemu fra Petar Lupus navodi kako je don Mijo spasio iz osmanskih ruku gotovo 100 kršćana među kojima je bila i sestra pokojnog makarskog biskupa Petra Kačića. Osmanlije su bile bijesne te su obećavali visoke nagrade onome tko ga ubije. Preminuo je u Podgori 27. siječnja 1668. godine. Njegovi junački pothvati spasili su mnogo života, ali su u isto vrijeme potpuno razljutili neprijatelje koji su se osvećivali te su ubijali i progonili ostale radobiljske glagoljaše. U to su vrijeme imotski franjevci počeli služiti u radobiljskim naseljima Cisti i Svibu. Međutim, glagoljaši su se vratili u ova sela oko 1680. godine jer su dokazali dokumentima da ta sela ne pripadaju franjevcima te su ponovno počeli obnašati svoju dužnost u spomenutim mjestima.⁴³

Povlastice koje su imali imotski franjevci i vrlo vjerojatno glagoljaši tijekom Kandijskog rata postale su ugrožene izbijanjem novog rata pod nazivom Prvi morejski ili bečki rat (1684.-1699.). Tada su ih Osmanlije iz Imotskog optužili kako prevode kršćane iz osmanskog teritorija na mletački kako bi ratovali protiv svojih gospodara. Ta seoba kršćana započela je 1685. godine te su ih Mlečani nastanili u sela Slime, Brela, Kučice i Vinišće. Poznato je 666 doseljenika iz Zagvozda koji su smješteni u Gornja i Donja Brela te 148 doseljenika iz

⁴² isto, 236.

⁴³ Slavko Kovačić, *Glagoljaši na području Imotske krajine za turske vladavine*, u: *Čuvari baštine*. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, 1989., 239.

Grabovca koji su nastanjeni u selo Slime. Imotski franjevci su u vrijeme seobe otišli na makarsko područje dok se pretpostavlja kako su svećenici glagoljaši ipak ostali u svojim župama gdje su poznavali teritorij.⁴⁴

Moguće je kako su time dobili određene olakšice od Osmanlija koji su strogo kažnjavali pokušaje bijega. Potrebno je naznačiti kako se određeni broj Imočana vratio u svoj rodni kraj jer su nova boravišta često bila prenapučena te nisu pristali živjeti u takvim uvjetima. Također, poznat je podatak kako su franjevci već oko 1690. godine ponovno boravili na Otočiću u Prološcu. Oni su se brinuli za sela oko imotskog polja dok su glagoljaši preuzeli brigu za sela u kršu. Njihovo glavno uporište je Zagvozd u kojemu je 1692. godine bilo 400 ljudi dok je 1707. godine, prema izvještaju makarskog biskupa Nikole Bijankovića, bilo 700 ljudi. Imena svećenika glagoljaša iz ovih sela uglavnom su poznata. U pismu iz 20. studenog 1697. godine su potpisi sedmorice glagoljaša od kojih su šestorica djelovala u Zagvozdu.⁴⁵

7. Oslobođenje od Osmanlija i crkveno stanje pod mletačkom vladavinom

Mirno razdoblje nije dugo potrajalo jer je izbio novi osmansko-mletački sukob pod nazivom Drugi morejski ili mali rat. Započeo je krajem 1714. godine te je za stanovnike Imote, ali i ostatka Dalmacije bio izuzetno naporan. Venecija je pokušavala izbjeći rat jer su bili vojno iscrpljeni u proteklom sukobu s Osmanlijama. Bitna karika u novom ratu su bili Morlaci koji ratovali na mletačkoj strani. Osmanlije su krenuli u siloviti napad na Sinj s brojnom vojskom s oko 60 000 ljudi koje je predvodio Mustaj-paša Čelić. U sinjsku tvrđavu su se sakrili žene, djeca, svećenici te četa od oko 700 ljudi. Narod je sa sobom ponio gospinu sliku pred kojom su molili u tim teškim neprijateljskim napadima. Molitva i hrabra borba su rezultirali povlačenjem Turaka na područje Livna i to na blagdan Velike Gospe 15. kolovoza. Ova pobjeda je izazvala opće veselje u Dalmaciji te su nekad puste želje o oslobođenju postale sasvim realne. Važan događaj u ovom sukobu je obnova Svete lige te su se Veneciji pridružili papa Klement XI. i Austrija te je u to vrijeme providur Mocenigo odlučio osloboditi Imotski. Nakon austrijskog prodora prema Posavini, Osmanlije su odlučili velikim brojem vojnika braniti taj dio te se otvorila mogućnost za oslobođenje Imote.⁴⁶ Biskup Bijanković donosi

⁴⁴ isto, 242.

⁴⁵ isto, 243.

⁴⁶ J. Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 65.

podatak kako je 1. lipnja 1716. godine 200 Morlaka otišlo u Imotski te su dotjerali 200 konja i 20 robova te je za njima na mletački teritorij krenulo 400 ljudi. Ubrzo nakon toga, 22. lipnja Turci su napali Zagvozd s 1500 vojnika te su opustošili dvije crkve, razbili zvona, zapalili crkvene knjige i ostale crkvene stvari te su uništili 30 kuća. Franjevci su sami okupili 250 vojnika koji će stati na raspolaganju generalu Mocenigu kada krenu u oslobođenje grada. Nakon svih potrebnih priprema, 23. srpnja krenula je mletačka vojska prema Imotskom. Stigli su dva dana kasnije, 25. srpnja gdje su zatekli pozitivno stanje na terenu jer je vojska na čelu koje je bio Zuane Francheschi osvojila grad te je preostalo još osloboditi Topanu u koju su se povuklo 111 turskih vojnika. Mletačka vojska se pozicionirala u blizini rijeke Vrljike te je veći dio vojske ostao u polju kako bi spriječili dolazak pomoći Osmanlijama iz Hercegovine. Već 29. srpnja Topana je okupirana te su počeli topovski napadi, ali Osmanlije se još nisu predale. Tek nakon što su saznali kako Mlečani planiraju minirati tvrđavu, 30. srpnja su to učinili te su počeli pregovori. Sljedećeg dana počelo je tursko povlačenje prema Ljubuškom i Imota je nakon 224 godine oslobođena osmanske vlasti.⁴⁷

Dugotrajna osmanska vladavina se nije duboko ukorijenila u običaje i ponašanja ljudi u Imoti. Prisutni su pojedini turcizmi u govoru što je sasvim normalno s obzirom na navedene okolnosti. Međutim, potrebno je naglasiti kako su osmanski zločini često preuveličavani te ih se nerijetko opisuje kao krvoločne životinje. Naravno da su određene optužbe bile točne, ali ljude je vjera duboko podijelila te ih je njihova crkva uvjeravala da su oni u pravu za razliku od onih na suprotnoj strani. Također, zabilježeni su i dobri odnosi između kršćana i muslimana pa je tako 1624. godine imotski kadija Hasan uputio zahvalu makarskim franjevcima jer su mu poslali kolače i ulje. Franjevci su često liječili Osmanlije te su im oni zauzvrat pružali određenu slobodu i zaštitu. Jedan putopisac ih je opisao kao izrazito prijateljski nastrojene i poštene ljude. Sve navedeno treba uzeti u obzir kada se donosi konačan sud o osmanskoj vladavini.⁴⁸

Nakon više od dva stoljeća Imotska krajina je oslobođena od osmanlijske vlasti i narod je očekivao puno bolje životne uvjete nego što su bili u vrijeme prethodne vlasti. Mirom u Požarevcu 1718. godine teritorij Imote je podijeljen između Osmanlija i Mlečana. Granica je povučena po liniji do koje je mogao dobaciti top s tvrđave Topane prema istoku i sjeveru. Tako su pod osmanskom vlašću i dalje ostali dijelovi starohrvatske župe Imote, a to su Gorica, Grude, Posušje, Vir i Drinovci. Imotski je bio važno strateško područje Mlečanima jer

⁴⁷ isto, 67.

⁴⁸ A. Ujević, *Imotska krajina*, 1991., 145.

se nalazio na samoj granici s dugogodišnjim neprijateljem te je zbog toga u gradu smješteno konjaništvo i pješništvo.⁴⁹ Crkvene prilike su bile poprilično složene iako su franjevci odlaskom Osmanlija dobili slobodu djelovanja i nadu kako će konačno doći bolja vremena. Mlečani su nakon oslobođenja saznali crkvu u podnožju Topane koju su koristili i vojnici i narod. Nosila je naziv crkva Gospe od Anđela te je tada bila jedina u gradu Imotskom. Na glavnom oltaru je postavljena mala slika gospe koja je naslikana od sredstava koje je narod prikupio. Fra Stipan Vrljić je imao želju sagraditi franjevačko prebivalište u gradu te je od mletačke vlasti dobio staru tursku kuću s čatrnjom i vrtom te su franjevci sami snosili troškove izgradnje bez pomoći naroda. Mlečani su maksimalno izlazili u susret franjevcima jer su htjeli da Imotski bude ugledno mjesto u kojem će vladati zajedništvo jer je granično područje. Također, mletačka uprava izdala dekret 11. kolovoza 1717. godine kojim je osnovana druga župa u Imotskom za običan puk te je posvećena sv. Franji. S obzirom da je crkva Gospe od Anđela u Topani postala pretijesna za vojnika i za narod, župnik nove župe sv. Frane fra Ante Ivančević je želio sagraditi novu crkvu za vjernike. Nakon svih potrebnih dozvola gradnja je započela na blagdan sv. Franje 4. listopada 1727. godine. Dimenzije crkve su bile 20x10 m bez apside.⁵⁰

Zbog nedostatka novčanih sredstava gradnja crkve nije napredovala po planu pa je 1728. godine za župnika postavljen fra Stipan Vrljić kojemu je tada od velike pomoći bio alfir Marko Gućević koji nije tražio ništa zauzvrat. Međutim, ubrzo je Vrljić premješten u Omiš te je novi župnik postao fra Andrija Erceg. Međutim, gradnja je sporo napredovala te se 1733. godine fra Stipan vraća u grad te preuzima radove. Bio je vrlo snalažljiv i utjecajan u društvu te je uspio pronaći sredstva za gradnju što je bilo vrlo teško jer je vladalo siromaštvo. Sklopio je ugovor sa starješinama i crkovinarima 1735. godine prema kojemu oni poklanjaju crkvu franjevcima koji će snositi sve troškove izgradnje. Također, crkovinarstvu je i dalje pripadao veliki oltar dok je narodu bilo dopušteno graditi grobnice ispred crkve i u samoj crkvi. Godinu dana nakon toga, crkva u Imotskom je završena. Nakon izgradnje crkve lokalna vlast i franjevci su željeli prebaciti imotski samostan iz Omiša. Jedini razlog zašto je podignut u Omišu je bio taj što je Imotski tada bio pod osmanskom vlašću te su imotski franjevci htjeli samostan na kršćanskom tlu. S obzirom da je grad oslobođen od osmanske vlasti već 20 godina, franjevci žele prebaciti samostan u Imotski na općinsku zemlju gdje je već sagrađena

⁴⁹ Ante Ujević, *Kratak pregled povijesti imotske krajine*, u: *Imotski zbornik 1*, Imotski, 1992., 22.

⁵⁰ Vjeko Vrčić, *Povijest franjevačkog samostana i crkve sv. Franje u Imotskom*, u: *Čuvari baštine*. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, Imotski, 1989., 69.

crkva. Njihova molba je bila opravdana te je na sastanku u Kninu 7. lipnja 1737. godine uprava Provincije poslala zamolbu u Veneciju kako bi se odobrio zahtjev franjevacu.⁵¹

Međutim, franjevcima je probleme stvarao makarski biskup Stipan Blašković koji se protivio njihovom planu prenošenja samostana u grad Imotski. Prema crkvenim pravilima biskup nije imao vlast nad samostanima te bi zbog toga oslabila moć i utjecaj makarskog biskupa u Imotskom. Zbog toga je prijetio velikim kaznama svima koji budu sudjelovali u gradnji samostana. Poslao je žalbu u Rim, ali nije prihvaćena jer su redovnici mogli premještati samostan s jedne lokacije na drugu i to su mogli učiniti bez biskupovog dopuštenja. Mletački dužd je dozvolio premještanje samostana 26. travnja 1738. godine. Ogromnu podršku franjevcima je pružio providur Danijel Delfini te se zbog toga grb obitelji Delfini nalazi u samostanu koji je svečano proglašen 2. kolovoza 1738. godine te je fra Andrija Erceg dobio čast da bude prvi gvardijan. Zbog problema u gradnji 1740. godine gvardijan postaje fra Stipan Vrljić te je pozvao providura Delfinija kako bi položili kamen temeljac i to je učinjeno 26. travnja 1740. godine. Ubrzo nakon toga fra Stipan, star i boležljiv, prepušta nastavak gradnje ostalim franjevcima.⁵²

Slika 3. Grb obitelji Delfini pokraj ulaza u samostan (izvor: Jozo Grbavac, *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, 191.)

Nakon što je samostan službeno premješten u Imotski, bilo je nužno podijeliti župe i crkvenu imovinu s omiškim samostanom. Na sastanku 27. rujna 1740. godine odlučeno je kako će se

⁵¹ isto, 70.

⁵² isto, 72.- 73.

jedna trećina stvari koje su imotski franjevci donijeli u Omiš dodijeliti imotskom samostanu dok će ostatak zadržati omiški samostan. Samostan koji je sagradio fra Stipan Vrljić je postao premalen za potrebe franjevaca te su planirali podignuti veći samostan koji će biti spojen s manjim. Fra Šimun Gudelj je prihvatio taj zahtjevni zadatak. Bio je vrlo utjecajan i sposoban čovjek te je tri puta je bio gvardijan imotskog samostana. Osnovao je samostansku knjižnicu 1774. godine te zbog njegovih crteža znamo kako je u to vrijeme izgledao grad Imotski. Kamen temeljac novog samostana je postavljen 6. listopada 1774. godine, ali je zbog financijskih i političkih neprilika završen tek 1856. godine.⁵³

8. Zaključak

Razdoblje ranog novog vijeka na području Imote je bilo turbulentno te se to odrazilo i na vjerski život. Osmnalije su bili na vrhuncu moći te su bez većih problema proširili svoju vlast i na europski kontinent. Nakon pada Bosne, a kasnije i Hercegovine bilo je pitanje vremena kada će i Imota pasti pod njihovu vlast. To se i dogodilo najvjerojatnije 1493. godine. Vjerski život je bio vrlo težak za katolike koji nisu imali jednaka prava kao muslimani i često su bili proganjani bez valjanih razloga. Glavni ulogu u vjerskom životu su imali franjevci koji su imali zadatak iskorijeniti herezu u Bosni te su tako došli i na područje Imote. Prisutni su i popovi glagoljaši koji su djelovali u jugozapadnom dijelu, a glavno središte im je bilo u Zagvozdu. U teškim vremenima pod osmanskom vlašću svećenici su podizali moral narodu koji nije gubio vjeru. Zbog toga su često svećenici maltretirani jer su Osmanlije vjerovali da rade protiv države. Franjevci su imali svoj samostan koji je osnovan 1300. godine, ali je uoči osmanskog napada preseljen na otočić u Prološkom blatu te su na njemu boravili sve do 1715. godine kada su ga konačno napustili te su ga premjestili u Omiš koji je bio pod mletačkom vlašću i samim time nije bilo izravnih osmanskih napada. Samostan je nosio titulu sv. Frane te je završen 1718. godine. Godinu dana prije toga, Imotska krajina je oslobođena od osmanske vlasti te su franjevci mogli slobodno širiti vjeru među narodom te graditi crkve. Jedina crkva u Imotskom bila ona u Topani, ali nju su koristili i vojnici i narod te je zbog toga često bila prenapučena. Franjevci su odlučili sagraditi novu crkvu za narod koja je zbog nedostatka financijskih sredstava dovršena tek 1736. godine. Dvije godine nakon toga premješten je i imotski samostan iz Omiša iako je bilo nesuglasica s makarskim biskupom koji se nije slagao s tom idejom. Samostan je s vremenom postao premalen te su ga svećenici proširili, a najveće

⁵³ isto, 75.- 76.

zasluge za to pripadaju fra Šimunu Gudelju te se po njemu naziva drugi, prošireni samostan dok se prvi naziva po fra Stipanu Vrljiću. Oni su najznačajnije osobe u ovom razdoblju crkvene povijesti Imote i njihova imena će zauvijek ostati upisana zlatnim slovima u crkvene knjige. Samostan je konačno proširen tek 1856. godine zbog te je u 20. stoljeću doživio konačne preinake.

9. Sažetak

Crkveno stanje u Imoti tijekom ranog novog vijeka je bilo vrlo kompleksno jer Turci nisu sa simpatijama gledali na Katoličku crkvu i svećenici su bili često ugnjetavani i optuživani kako podižu narod protiv države. Najzaslužniji za očuvanje vjere u teškim vremenima pod turskom vlašću su bili franjevci i popovi glagoljaši. Samostan u Imotskom je podignut oko 1300. godine na izvoru rijeke Vrljike, ali je kasnije premješten na sigurniju lokaciju na Otočić u Prološcu. Opasnost od Turaka je i dalje bila prisutna te su franjevci često napuštali samostan. Konačan odlazak sa Otočića se dogodio 1715. godine kada su otišli u Omiš gdje je prestala izravna turska opasnost te su franjevci planirali izgraditi samostan u gradu što su kasnije i učinili. Nakon oslobođenja Imotskog od turske vlasti 1718. godine vjerski život je ponovno živnuo jer je Mletačka republika dozvoljavala gradnju novih crkvi i nije bilo posebnih ograničenja. Nakon oslobođenja Imotskog, Mlečani su na samom ulazu na tvrđavu Topanu sazidali crkvicu Gospe od Anđela koja je ujedno i zaštitnica grada. S obzirom da je tada bila jedina crkva u gradu bila je često prenapučena te su Mlečani osnovali novu župu u Imotskom za narod dok su se crkvom u Topani služili vojnici. Osnivanjem nove župe trebalo je sagraditi i novu crkvu koja je započeta s gradnjom 1727. godine te je zbog teškog financijskog stanja završena tek 1736. godine. Sljedeći korak imotskih franjevaca je bio premještaj samostana iz Omiša u Imotski, ali tu naišli na određene probleme jer se makarski biskup Stipan Blašković usprotivio takvom potezu. Nakon što su uzeli u obzir argumente s jedne i druge strane, Mlečani su dozvolili premještaj jer franjevci nisu prekršili crkvena pravila u kojima jasno piše kako se samostan može premještati bez biskupovog dopuštenja. Samostan u Imotskom je svečano proglašen 2. kolovoza 1738. godine na svečanosti koju je vodio fra Stjepan Vrljić. On je izgradio prizemlje samostana kojeg će kasnije proširiti fra Šimun Gudelj. Mnogo toga su učinili za vjerski život i svakako su najznačajnije osobe u ovom

razdoblju crkvene povijesti u Imoti. Samostan je u potpunosti završen 1856. godine zbog kompleksne političke situacije u Dalmaciji.

10.Summary

During the early modern period a situation in the Church of Imota was very complex due to the fact that the Turks did not support the Catholic Church. Priests were often oppressed and accused of encouraging people against the state. Franciscans and Glagolitic priests were the ones who fought the hardest to preserve faith in difficult times under Turkish authority. A monastery in Imotski was built around 1300 on a spring of the river Vrljika, but later it was relocated on a safer location Otočić in Proložac. Franciscans often left the monastery because a danger from the Turks was still present. Final departure happened in 1775 when they left to Omiš where they planned to build a monastery. Later, they actually did it because Turkish people did not represent danger anymore. After liberation of Imotski from Turkish authority in 1778, a religious life flourished again because Venetian Republic allowed construction of new churches and there were no particular restrictions. Venetians built a small church Gospe od Anđela, who is a patron of the town, on the entrance of a fortress Topana. According to the fact it was the only church in Imotski, it was often overcrowded so Venetians founded a new parish in Imotski. It was for local people, while soldiers went to the church on Topana. By establishment of a new parish, there was a demand for a new church. Construction started in 1727 but, due to a difficult financial situation, it was not finished until 1736. The next step of Franciscans was to relocate the monastery from Omiš to Imotski, but they faced certain problems because Stipan Blašković, Bishop of Makarska, opposed to that. After taking into consideration arguments of both sides, Venetians allowed the relocation because Franciscans did not break any Church rules. In these rules it is clearly said that a monastery can be relocated without a bishop's permission. Monastery in Imotski was officially declared on 2 August 1738 by a priest Stjepan Vrljić. He built a ground floor of a monastery which was later enlarged by a priest Šimun Gudelj. Franciscans contributed a lot to the religious life and they are the most significant people in this period of Church history in Imota. The monastery was not completely finished until 1856 because of the complex political situation in Dalmatia.

11. Popis literature

1. Grbavac, Jozo. *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*, Školska knjiga, Zagreb, 2017.
2. Ivanković, Stjepan. *Imotski u dokumentu Hrvoja Vukčića Hrvatinića iz godine 1408.*, u: Imotski zbornik 1, Imotski, 1992.
3. Kovačić, Slavko. *Glagoljaši na području Imotske krajine za turske vladavine*, u: Čuvari baštine. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, Imotski, 1989.
4. Lovrić, Jerko. *Imotski franjevci osnivaju samostan u Omišu*, u: Čuvari baštine. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, Imotski, 1989.
5. Nikić, Andrija. *Oslobođenje Imotske krajine od Turaka*, u: Čuvari baštine. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, Imotski, 1989.
6. Pezo, Bruno. *Fra Stjepan Vrljić-Svjedok i tvorac sudbonosnih događaja imotskog samostana od 1715. do 1738.*, u: Čuvari baštine. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, Imotski, 1989.
7. Ujević, Ante. *Kratak pregled povijesti imotske krajine*, u: Imotski zbornik 1, Imotski, 1992.
8. Ujević, Ante. *Imotski franjevački samostan(historijat)*, u: Imotski zbornik 2, Imotski, 1994.
9. Ujević, Ante. *Imotska krajina*, Matica Hrvatska, Imotski, 1991.
10. Vrčić, Vjeko. *Povijest franjevačkog samostana i crkve sv. Franje u Imotskom*, u: Čuvari baštine. Zbornik radova sa simpozija uz 250. obljetnicu prijenosa franjevačkog samostana u grad Imotski, Imotski, 1989.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja JURICA JELAVIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce POVIJESTI I POVIJESTI UMJETNOSTI, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 28.09.2021.

Potpis

Izjava o pohrani završnog/diplomskog rada (podcrtajte odgovarajuće) u Digitalni
 repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica: JURICA JELAVIĆ

Naslov rada: CRKVENA POVIJEST IMOTSKE OKOLICE U RANOM NOVOM VIJEKU

Znanstveno područje: HUMANISTIČKE ZNANOSTI

Znanstveno polje: POVIJEST

Vrsta rada: ZAVRŠNI RAD

Mentor/ica rada:

MARKO RIMAC, DOC. DR. SC.

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Komentor/ica rada:

/

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Članovi povjerenstva:

MARKO TROGRLIĆ, PROF. DR. SC., NIKŠA VAREŽIĆ, DOC. DR. SC., MARKO RIMAC, DOC. DR. SC.

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

- a) rad u otvorenom pristupu
 b) rad dostupan studentima i djelatnicima FFST
 c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).
 (zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: 28.09.2021.

Potpis studenta/studentice: Jurica Jelavić